

On a trové ki c' éstéve li bon momint po ritaper nos ouy dsus on artike d' ût ans vî. Advinèz pokwè on s' a sintu oblidjî dèl mète asteûre padzo lès vosses.

Droci, vèci, vocichal cki

UMBERTO ECO

î dijéve do

**FACHISSE
SINS DJOKE
DISPÛ S'
PRUMÈRE
MOUDÊYE,**

(do fachaud –dèl fahète- à oye –audjourdu) k' nos alans rilomer l' **Fa-Fachisse,**

Eco, èt co, èt co kwè ? èt l' èco d' ricassî "isme".

1.A l' èdaume, l' *Fa-Fachisse* c' ést d' shûre (li culte) dèl tradicion, d' l' acostumance lèyîye pa lès ratatayons. L' tradicionalisse, ça rimonte di bén pus wôt ki l' *Fa-Fachisse*. I n' a nèn comincî avou l' catolike pinsêye contè-rèvolucionîre k' a ribolé après l' françèse Rèvoluchon, il a vinu au monde à l' fén d' l' âdje hèlinistisse k' on î a volu rëadjî conte li classike racionalisse grèk. Autoû dèl mèditèranèyinne bassène, lès peûpes k' avîne dèl difèrintès rilidjions (po Rome, chakon avéve li drwèt d' chwèzi l' sine, i gn' avéve rén avou ça) s' sont mètu à rêver k' ça lzeû avéve sitî dismuchî (discovièt) au prumî tins d' l' istwèrè di l' omanité, mins k' ça s' avéve

après còp rimoussî au ddins dèl sicrîjaedjes di vîs èt roviyîs lingaedjes tès ki lès lèroglifes d' Egipe, lès cèltikès runes èt ddins lès tècses d' l' Asiye d' bén lon. Leû novèle cultûre duvéve ièsse *sincrètisse* : maxhî èshène lès rilidjions èt lès difèrintès pratikes mins èto polu admète lès contrèdits. Lès mèssaedjes ont tèrtos rèxhu avou ène simince di sadjèsse mins, si vos shènenut dîre dèl ôtès afères èt l' contrîre dins leûs cayèts, ça dwèt ièsse passe k' is cauzenut, alègorikemint, d' vèrité dèl tos prumîs tins, savèz. Adonpwis l' conè-xhance ni pout pus d' aler pus lon. L' vèrité a dèdjà, on còp po tot, stî dismoussîye èt on n' a pus k' a continuwer à sayî d' comprinde c' k' èle poléve Bén volu nos dîre. Dins lès papîs d' chake fachisse movmint on trove dèl tradicionalisses tûzaedjes. Lès nazis èstîne ostant galafes d' acostumances ki d'

sincrètisses èt d' ocultisses. L' italyinne drwète maxhève li *Graal* avou l' fabriké *Protocole dèl Saedjes di Sion*, l' altchumiye avou l' Sint Impîre di Rome. Lès Amèrikins loyenut St Augustin à Stonehenge, l' Bon Diè, lès pratikes d' l' inkizicion èt lès ârmes po l' misbrîdjaedje è masse.

2.L' traditionalisse s' dwèt d' *rifuzer l' monde tél k' il èst audjourdu*. Lès fachisses d' Italiye tot come lès nazis adorîne l' tèknolodjèye, lès tradicionalisses tûzeus l' rifuzenut pisk' èle èst là à disminti lès spirituwèles valeus do vî tins. Mins, si l' nazisse éstéve fir di sès industruwèlès wangnes, c' n' éstéve ki l' aparince d' ène idèolodjèye k' avéve po fondmint l' Sonk èt l' Daegne (*Blut und Boden*). Leû nonna au modèrne monde éstéve racamuxhî dîzo l' con-danacion do môde di vikaedje do capitalisse; éstéve muxhî èto leû rifuzaedje di l' èsprit d' 1789 (èt, come di djusse di 1776) : l' Sièke dèl Lumîres, l' Âdje di Rêzon ki, à leus ouy, éstéve li comincemint do moderne dispravaedje. Li *Fa-Fachisse* pout ièsse défini come irèyacionalisse.

3.L' irèyacionalisse dispind èto di l' acsion po l' acsion. L' acsion èst bèle d' èle minme, i l' faut mète è oûve divant - èt sins- li pus ptite nokète di - tûzaedje. Tûzer è-st-ène cougne d'

I n' vos faut nèn vos èwarer, on comèle èt maxhe todi lès moudêyes di sicrîjhaedje

èmaudlaedje. Adonpwis, l' culture èst suspècte, pisk' on l' rimèt come ène postûre critique. Dispû ck' arève dit l' Goebèls ("kwand j' oye li mot culture dji satche foû m' pistolè") djusk' à dès ratournûres di tos lès djoûs come "maussîs intèlèctuwèls", "tièsses d' oû", "grandiveus radicaus", lès "univièrsités sont dès niyaus à comunisses", l' dotance conte li monde intèlèctuwèl a todi stî on signe, ène mârke di fachisse. L' pus gros d' l' ègaedjmint dès oficîèls fachisses intèlèctuwèls èstève di racuzer l' modèrne culture èt lès sapincieus d' awè lèyî tchère lès tradicionèlès valeus.

4. N' cougne di sincrètisse ni pout admète li critique. L' èsprit critique vwèt dès difèrines èt voye dès distincsion è-st-on signe di modèrneté. Dins l' modèrne culture, l' syintifike comunalté vwèt l' désacwèrdèdje come on osti po fé avancî pus lon lès conèxhances. Po l' *Fa-Fachisse*, n' ièsse nèn d' akward c' èst ièsse on trête.

5. L' désacwaerdaedje è-st-èto on signe di divièrsité. L' *Fa-Fachisse* crwèt èt caxhe l' arindjemint (l' *consensus*) tot s' sièrvant èt fyant chumer l' naturele peû dèl difèrince. L' prumî uxhaedje d' on fachisse movmint, o trop timpru fachisse, èst lancî conte ls *ètrindjîs*, lès muxhants vnus d' ôte pau. L' *Fa-Fachisse* èst insi fachisse pa èssince, pa dèfinicion.

6. L' *Fa-Fachisse* rèxhe d' on manke (frustracion) prope à ène sakî odobin sociâle. Onk dès tipikès caractîres dès istorikes fachisses èst l' *uxhadje dès (bén) trop mausièrvûwes mitrinnès fwaces*,

todi frustrêyes, dèfavorisêyes pa ène èconomike crîje odibin co on politike rabaxhemint, èspawètêyes k' èles sont pa lès bouxhaedjes ki gripenut foû dès sociaus gropes dès pus bas scayons. Au djoû d' audjourdu, lès "prolètêres" d' ayîr son-st arivés au pont di divnu li ptite bordjwèziye (do tins k' lès mandayes –*lumpen*– s' mètenu d' zèls minme foû do politike tètête), c' ès-t-au ddins d' zèls, l' novèle madjorité, ki l' fachisse va pûjî sès xhoûteus.

7. Po lès cias ki n' polenut nèn ièsse sociâlmint richonèxhu, l' *Fa-Fachisse* lzeu tchante ki n' bènèficîyenu k' d' on mètèu priviledje – l' mia paurti pa tètôs - awè vinu au monde dins l' minme payis. L' *pouhon do nacionalisse* èst là. D' on ôte costé, i gn'a k' lès inmis à polu doner ène idintité à l' nacion, c' èst, è leû tièsse, l' racène dèl psikolodjèye *Fa-Fachisse* : l' complot, ki, come di djusse, è-st- intèrnacionâl. Lès shûveus s' duvenut sinte tot prèsse d' ièsse lès victimes d' ène atake. L' pus simpe moyin po fé rèxhe on complot c' èst d' lancî l' *zènofobèye*. Mins ça n' pout nèn manker, l' complot s' dwèt d' vinu èto d' l' in ddins do payis. Lès jwifs èt lès abagués sont l' mètèuse dès cîbes, i sont ostant au ddins k' dissus l' soû d' nos uxh èt à toker a nos frontîres.

8. Lès shûveus s' duvenut sinte rabaxhîs pa lès vwèyantès ritchèsses èt l' fwace di l' innmi. Ls ôtes sont, come di djusse, dès mias caurlés (ritchès) èt is sont todi à s' sicrètmint s' aspouyî l' on l' ôte. Mins i faut

ètèrtinus lès shûveus dins l' idèye d' polu bate l' innmi. Come kwè, dins ène sins djoke movance do rètòrike cayèt, lès innmis sont è *minme tins trop fwârts èt trop fwèbes*. Lès fachisses sont condanés à piède leûs batrèyes pace k' is sont todi incapâbes d' comufaut pèzer l' vrèye fwace di l' innmi.

9. Po l' *Fa-Fachisse*, pont d' bate po l' vikèriye, mins pus rade ène vikèriye po l' bate. L' *pacifisse s' arindje avou l' innmi*; l' pacifisse è-st-adon on vilin mwè pace ki l' vikèriye è-st-ène *guère sins pont d' djoke*. Mins là ddins i gn' a l' complèce d' Armagèdon : piski lès innmis duvenut èt polenut ièsse batus, i faut ène lûte finâle, adonpwis l' movmint va prinde lès rinnes, li contrôle, do monde. Cit *finâle solucion* n' pout ki lèyî ètinde k' ène ère (mile ans ?) di pauhulisté va shûre, on bèn Dauré Âdje ki n' pout ki contrèdire l' principe d' ène guère sins djoke. N' dès mwinneus fachisses n' a mauy arivé à passer foû c' contradicsion.

10. L' èlitisse è-st-on tipike vizâdje dèl réacsionîre idèyolodjèye, pisk' èle èst aristocratike dispû sès fondmints. Dins l' istwèrè, tos lès aristocratikes èt militarisses èlitissses ont *mèprîjî lès fwèbes*. L' *Fa-Fachisse* n' pout manker d' prètchî l' populèrè èlitisse. Chake citwèyin èst do mèyeu dès peupes dèl daegne (monde), lès mimbes do pârti sont lès mèyeus dès citwèyins, tot citwèyin pout (èt duvrève) divnu mimbe do pârti. Mins i gn'a pont d' *patricyin* sins *plèbéyin*. L' mwinneu ki sé bèn k' on n' lî a nèn doné l' povwèr mins k' i

s' l' a assatchî pa l' fwace, sé bèn èto ki s' fwace èst batîjîye dsus l' fwèblèsse dès masses ki sont si fwèbes k' èles li mèritènut èt ont dandjî d' li, l' Dominateu. Li grope a sès scayons (come à l' armêye), chake mwirneu d' on scayon mèprîje lès cias ki sont pa-dzo li, èt ça s' avale (dischind) insi djusk' au dêrin mandaye. Tot ça rêfwace l' sintimint d' on èlîtisse di masse.

11. Avou cès vîzêyes là, chakon è-st-èduké po divnu, s' kandjî è valeureu èro. Dins tote mitolodjèye do fèl, l' èro è-st-ène sakî bèn à paurt, dins l' *Fa-Fachisse* idèolodjèye, l' èro èst l' rîle. On culte di l' èro k' è-st aloyî au culte dèl mwârt : c' n' èst né po rén k' lès falandjisses avîne "*Viva la Muerte*" po dêvize. Po lès djins come vos èt mi, l' mwârt èst dèsagrèyâbe èt i faut î fé face avou dignité; po l' crwèyant c' è-st ène doloureuse manîre d' ariver au sornaturèl bouneûr. On *Fa-Fachisse* èro, li, vout moru, c' èst l' pus bèle bistoque à ène èroyike vikêriye. On fachisse a ausse di moru. Mins si n' d'a ausse, li sins pacyince ki s' dit fait pus sovènt (èt voltîye co) moru lès ôtes.

12. Piski l' guêre sins djoke èt l' èroyisme sont dès djeus malaujîs à djouwer, l' *Fa-Fachisse* riplonke sès voltés d' pwisance dissus lès afêres di sècse. C' èst là l' oridjine dèl maulisté (*machisme*) (ki mèprîje lès feumes èt condane tot ck' èst foû dès bèn rilêyes sècsuèlès pratikes (di dimèrer chasse come di balziner inte boû èt gate). Mins l' sècse n' èst nèrén auji à djouwer, l' *Fa-Fachisse* èro s' va don

rabate dsus lès ârmes, on èrsatz di kèkète (*falus*) : sès militèrès djeus vègnenut di ck' il a todi ène *Invidia Pènis*.

13. L' *Fa-Fachisse* a s' fondmint dsus on kwalitatif populisse. Dins ène démocracèye, chake citwèyin djouwi (profite) di sès propès drwèts, mins tèrtos èshonne lès citwèyins n' ont k' on pwèd politike di kwantité (on va shûre ck' a dit l' madjorité). Po l' *Fa-Fachisse* l' ome tot seû n' a pont d' drwèts d' li-minme, èt l' peûpe èst vèyu come ène kwalité, on unike tot (*on blokia*) ki dit ène comone volté. L' Mwinneu s' vout d' cauzer à leu plaeece, po zèls, pisk' ène masse ni pout nèn awè ène unike volté. Lès citwèyins n' ont pus rén à dîre, pus rén à fé, ont n' fait k' lès apèler, *pars pro toto*, tankafé, à tanawète, po djouwer l' role do peûpe. Insi, l' peûpe n' èst pus k' ène imaudje di tèyâte, po afîye claper dins leus mwins. Po dimwin on vwèt dèdjà rèxhe l' *kwalitatif populisse Tèlé o arincrin* : l' rèsponse à tchaud d' on grope di rèlîs citwèyins présinté èt admètu come li Vwè do peûpe. Avou s' populisse kwalitatif, come di djusse, l' *Fa-Fachisse* s' dwèt d' ièsse *conte lès tot tchamoussîs govîernimints parlèmintêres*. lène dès prumèrès frâzes da Mussolini au Parlumint italyin a stî : "*Dj' arève polu kandjî cite grîje deûre d' orèye plaeece è on camp po mès manipules (ome di mwins)*". Bén shûr, il a rade trové ène mèyeuse plaeece po sès omes èt wère atinde po mète foû l' parlumint. A chake còp k' on politikî dit k' il èst dins l' dotance po cki èst dèl lèdjitimité do parlumint, pace

k' i n' riprèsinte pus l' Vwè do Peûpe, on sint l' *Fa-Fachisse*. 14. L' *Fa-Fachisse* cauze li "Newspeak", li lingaedje invinté pa Orwell dins 1984 mins dès bokèts d' *Fa-Fachisse* s' ritrovenut lès minmes dins difèrintès dictatûres. Lès tècses dès lîves di sicole dès nazis come dès fachisses font uzaedje di wère (pau) di mots èt dès bèn simpès riles di creujète (gramêre), pou nèn doner dès ostis au rèzonemint èn miète trop critique. On pout èto ritrover ds ôtes cougnes di Newspeak kand èles si muxhenut dzo lès inocints moussemint d' on populîre *talk show*. o co bin dins on *Forum Inturnèt* on on *Agora d' gazète*.

Po clore, on va fini; come Umberto Eco avou ène powèzîye da Franco Fortini.

***Dsus l' parapète do pont
Lès tièsses dès pindus
Dins l' eûwe do trèfond
Lès glètes dès pindus,***

***Dsus l' pavêye do martchi
Lès ongues dès fuziliés
Dsus l' sètch ièbe do pachi
Lès dintès dès fuziliés,***

***Agnî l' èr; agnî lès pîres
Nosse tchaur n' èst pus l'
cine di l' ome
Agnî l' èr, agnî lès pîres
Nosse keûr n' èst pus l' cia
d' l' ome.***

***Mins nos avans lèyu dins
lès ouy dès mwârts
Èt lès grètes dsus l'
Daegne, l' libèrté, on l' va
fé.***

***Mins is l' ont pougnî, lès
mwins dès mwârts
L' justisse k' on va fé.***

I n' vos faut nèn vos èwarer, on comèle èt maxhe todi lès moudêyes di sicrijhaedje